

STARTDOCUMENT TOEKOMSTPERSPECTIEF OOSTZANERVELD

WERKGROEP OOSTZANERVELD - 23 FEBRUARI 2023

COLOFON

23 februari 2023

Werkgroepleden

Gemeente Oostzaan

Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier

Staatsbosbeheer

Land- en Tuinbouworganisatie Noord

Vereniging Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer
Water, Land & Dijken

Stichting Vrienden van het Oostzanerveld

Vereniging Behoud Boeren Waterland e.o.

Vogelbeschermingswacht Zaanstreek

Provincie Noord-Holland

Opdrachtgever
Provincie Noord-Holland
Houtplein 33
2012 DE, Haarlem

Opdrachtnemers
SWECO
Robijnstraat 11
1812 RB, Alkmaar

WING
Hollandseweg 7e
6706 KN, Wageningen

SAMENVATTING

De vaarpolder Oostzanerveld is een uniek veenweidegebied in Laag Holland. Vroegere agrarische ontwikkelingen hebben Oostzanerveld de karakteristieke vormen gegeven zoals we het nu kennen. Daardoor zijn de langgerekte, grasrijke weilanden favoriet bij weidevogels en heeft het Oostzanerveld de aanwijzing als Natura 2000 en Natuurnetwerk Nederland (NNN).

De kwaliteit van het gebied is echter niet robuust genoeg om nog 20 jaar op deze wijze mee te gaan. De natuur staat onder druk vanwege allerlei oorzaken zoals stikstofneerslag, intensief beheer en slechte waterkwaliteit. Dezelfde uitdagingen treffen agrariërs in hun bedrijfsvoering. Het bodem- en watersysteem vragen de nodige aanpassingen om opgewassen te zijn tegen een veranderend klimaat. Daarnaast oefent de uitdijende stedelijke omgeving druk uit op infrastructuur en recreatiemogelijkheden.

Een andere aanpak is niet alleen van belang voor een toekomstbestendiger Oostzanerveld, maar ook noodzakelijk willen we de wettelijke doelstellingen die er zijn voor dit gebied halen. Daarvoor is actie nodig. De provincie Noord-Holland heeft daarom een gebiedsproces opgezet zodat op integrale wijze structurele oplossingen worden bedacht. Dit gebiedsproces bestaat uit drie fases. In de eerste fase wordt met belanghebbenden uit het gebied een toekomstperspectief opgesteld. In de tweede fase worden op basis van dit toekomstperspectief plannen gemaakt, zoals een inrichtingsplan en een beheerplan. In de laatste fase vindt de uitvoering van de plannen plaats.

Op dit moment bevinden we ons in de eerste fase: de wettelijke opgaven en beleidskaders zijn geschetst, er is informatie over het gebied verzameld en er is een Werkgroep gevormd voor het coördineren van een collectief proces. In dit collectieve proces werken we in zogeheten werkstromen aan verschillende vraagstukken om zo duidelijkheid te krijgen over de oplossingsmogelijkheden voor het Oostzanerveld. Deze vraagstukken zijn als volgt verdeeld:

- 1. Natuurbeheer Oostzanerveld en mogelijkheden voor stikstofreductie:** Hoe zorgen we voor een duurzaam beheer in het Oostzanerveld?
- 2. Duurzaam grondgebonden Landbouw:** Hoe kunnen de agrarische bedrijven in dit veenweide gebied zich duurzaam ontwikkelen?
- 3. Klimaatbestendig water- en bodemsysteem:** Hoe zorgen we voor een robuust systeem die klimaateffecten, CO2 uitstoot en bodemdaling verzacht en aanpast?

Samen met belanghebbenden werken we in drie bijeenkomsten de kansen, oplossingsrichtingen en dilemma's voor deze vraagstukken uit. Op basis daarvan wordt een toekomstscenario opgesteld: een oplossing die het allemaal verbindt. Richting het einde van 2023 kan dan de volgende fase van het gebiedsproces worden ingezet.

Meer informatie en actualiteiten vindt u op de website van de provincie: Noord-Holland.nl/Oostzanerveld

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING	3
1 WAAROM EEN INTEGRAAL GEBIEDSPROCES?	5
1.1 Aanleiding	5
1.2 Integrale benadering	5
1.3 Toekomstperspectief als eerste stap	5
1.4 Plangebied	6
2 WAT ZIJN DE OPGAVEN?	7
2.1 Wettelijke opgave	7
2.2 Aanvullende opgaven uit het gebied	10
2.3 Beleidskader	11
3 WIE DOEN ER MEE AAN HET INTEGRALE GEBIEDSPROCES?	12
3.1 Werkgroep	11
3.2 Belanghebbenden betrekken bij de vraagstukken	13
3.3 Individuele dialoog	13
4 HOE WORDT HET GEBIEDSPROCES INGERICHT?	14

1 WAAROM EEN INTEGRAAL GEBIEDSPROCES?

1.1 AANLEIDING

Het Oostzanerveld is een bijzonder Hollands landschap net ten noorden van Amsterdam. Het gebied kent een eeuwenlange geschiedenis aan veenvorming, veenontginning en veenontwatering. Dit heeft het land gevormd en is nog steeds een beeldbepalende factor. Het Oostzanerveld is een uniek stuk open veenweidegebied met langgerekte weilanden omringd door water. Vele gronden in deze vaarpolder zijn in gebruik als hooiland of weide voor koeien en schapen en van belang voor weidevogels en soortenrijk grasland. Dankzij het beheer van de boeren en andere grondeigenaren in het gebied heeft dit gebied zijn open karakter behouden. Een gebied om trots op te zijn!

Oostzanerveld zoals we het nu kennen is echter niet robuust genoeg om te voldoen aan de opgaven van vandaag de dag en de uitdagingen van de toekomst. De natuurdoelen voor weidevogels zijn moeilijk te realiseren. In het gebied is ook zorg over het toekomstperspectief voor agrariërs en hoe om te gaan met het intensieve beheer van de vaarpolder. Uit de praktijk blijkt dat agrarische bedrijven niet levensvatbaar zijn zonder nevenactiviteiten. De waterkwaliteit laat zich moeilijk beïnvloeden, terwijl er extra van het watersysteem wordt gevraagd in verband met het veranderend klimaat. Daarnaast speelt op grote schaal de stikstofproblematiek en de stedelijke groei oefent druk uit op recreatiemogelijkheden. Dit zijn allemaal ontwikkelingen waardoor de natuurwaarden en landschappelijke waarden van Oostzanerveld onder druk staan.

Met deze opgaven in het vizier rijst de vraag: Hoe ligt het Oostzanerveld erbij als we een generatie verder zijn? Zeg maar, in 2040? Wat is de stip op de horizon? Welke opgaven, knelpunten en kansen hebben invloed op 'de stip op de horizon'? En hoe komen we daar? Een gedragen en samenhangende visie op de toekomst van het gebied geeft hier antwoord op.

1.2 INTEGRALE BENADERING

Alleen door alle ontwikkelingen in samenhang te beschouwen en integraal aan te pakken kan een toekomstbestendig Oostzanerveld gerealiseerd worden. Daar waar de opgaven elkaar raken liggen complexe vraagstukken. Het is daarom belangrijk om de diverse opgaven voor het gebied in onderlinge samenhang te benaderen, om zo tot structurele oplossingen te komen.

Daarvoor zijn nieuwe verbindingen nodig tussen natuur, landbouw, water en klimaat. Maar ook verbinding tussen mens en natuur; het Oostzanerveld is ten slotte een door de mens gecreëerd en onderhouden natuurgebied.

Voor deze integrale benadering willen we samenwerkingen aangaan met belanghebbenden die fysiek in het gebied aanwezig zijn en/of invloed hebben op het gebied. Daarbij helpt een toekomstperspectief: het is dat wat de belanghebbenden verbindt. Hier gaan we met zijn allen voor. Dit doen we onder de gezamenlijke "stip op de horizon".

Stip op de horizon

In 2040 komt het unieke landschappelijke en cultuurhistorische karakter van Oostzanerveld optimaal tot uiting. Effectief beheer ondersteunt een verder robuust ecologisch systeem. De aanwezige flora en fauna vormen een meerwaarde voor heel Laag Holland. Toekomstbestendige grondgebonden landbouwbedrijven produceren ecologisch, economisch en duurzaam. De samenwerkingen in het gebied borgen een lange termijn visie voor landschaps- en natuurbeheer.

1.3 TOEKOMSTPERSPECTIEF ALS EERSTE STAP

Het gebiedsproces bestaat uit drie fasen: de verkenningsfase, de planvormingsfase en de realisatiefase (figuur 1). De verkenningsfase is door de provincie Noord-Holland ingezet in de tweede helft van 2021 ter voorbereiding op het gebiedsproces. In september 2022 zijn we met het collectieve proces gestart. In het collectieve proces werken we toe naar een gedragen Toekomstperspectief.

Het Toekomstperspectief biedt vooruitzichten waarop het Oostzanerveld op lange termijn haar kwaliteiten behoudt. Het Toekomstperspectief bestaat uit:

1. Een uitwerking van de opgaven voor het gebied
2. Een visie op het gebied
3. Een plan van aanpak hoe deze opgaven en visie een nadere uitwerking krijgen.

Het document wat voor u ligt, het Startdocument, geeft invulling aan het collectieve proces en omschrijft op welke manier partijen/personen kunnen bijdragen aan het samenstellen van het Toekomstperspectief.

Separaat aan het Toekomstperspectief stelt de Werkgroep (zie hoofdstuk 3) een Plan van aanpak op voor de volgende fase (Planvormingsfase). Dit doet zij bij voorkeur met andere betrokkenen, die een rol (willen) spelen in het realiseren van het Toekomstperspectief.

In de planvormingsfase wordt het Toekomstperspectief verder uitgewerkt in onder andere een inrichtingsplan en beheerplan. Daarna start de realisatiefase, maar wanneer maatregelen al eerder uitvoerbaar zijn dan doen we dat (bijvoorbeeld het natuurbeheer- en natuurherstelmaatregelen).

1.4 PLANGEBIED

Een integraal gebiedsproces is gebaat bij een duidelijke projectgrens: waar hebben we het eigenlijk over en voor welk gebied geldt straks het toekomstperspectief? Oostzanerveld heeft geen officiële grens, daarom hebben wij een projectgrens opgesteld met de focus op het landelijk gebied (en expliciet niet de dorpslinten) en wat binnen de gemeentegrenzen blijft (figuur 2). Daarnaast is het gebied ten zuiden van de dorpskern Oostzaan niet meegenomen omdat hier geen NNN of N2000 opgave (zie hoofdstuk 2.1) ligt. We richten ons op de opgaven en mogelijkheden binnen deze grenzen. Enkele opgaven spelen echter op een grotere schaal, zoals het watersysteem. Daarvoor kan het nodig zijn om breder te kijken dan deze gebiedsgrens.

Figuur 2 - Afkadering project gebied

Figuur 1 - De drie fases van het gebiedsproces: verkenningsfase, planvormingsfase en realisatiefase.

2 WAT ZIJN DE OPGAVEN?

Leidend voor het gebiedsproces zijn de beleidsdoelen en wettelijke kaders die eerder voor het gebied zijn vastgesteld. Op Europees niveau ligt de verplichting om waardevolle habitattypen en leefgebieden voor beschermde soorten in stand te houden (N2000, stikstof), en dient voldaan te worden aan de waterkwaliteitsdoelen (KRW). Op landelijk niveau zijn klimaatdoelen voor vermindering van CO₂-uistoot gesteld (Klimaatakkoord). Aanvullend geldt het provinciaal beleid voor de realisering van Natuurnetwerk Nederland (NNN).

De wettelijke doelstellingen liggen aan de basis van het gebiedsproces, daar móeten we wat mee. Daarnaast heeft de Werkgroep (zie hoofdstuk 3) een drietal aanvullende opgaven benoemd die spelen in Oostzanerveld. Deze aanvullende opgaven zijn cruciaal om mee te nemen om tot een realistisch toekomstperspectief te komen.

Een integrale gebiedsgerichte aanpak maakt het mogelijk om maatwerkoplossingen voor de opgaven op elkaar af te stemmen en slimme meekoppelkansen te benutten. Deze oplossingen dienen binnen de huidige beleidskaders te passen.

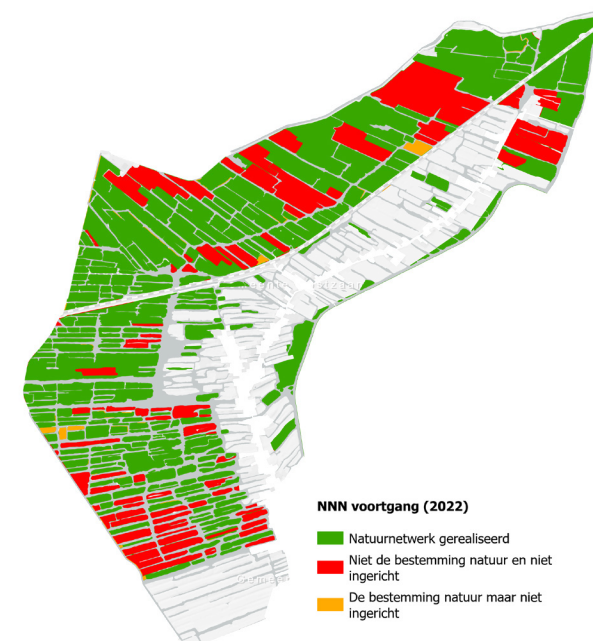
Beschrijvend en richtinggevend beleid over het gebied bestaat onder andere uit het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG), het Provinciaal Programma Laag Holland (PPLG), het Bijzonder Provinciaal Landschap (BPL), de omgevingsvisie van Oostzaan, het bestemmingsplan Buitengebied Oostzaan en het Masterplan van Oostzanerveld.

In dit hoofdstuk geven we uitleg over de wettelijke opgaven, de aanvullende opgaven en het bredere beleidskader. Meer verdieping van de opgaven en achtergrondinformatie is terug te vinden in de Gebiedsatlas van Oostzanerveld. Hierin is feitelijke informatie over de huidige situatie en de opgaven verbeeld en toegelicht. Het doel van de Gebiedsatlas is om het kennisniveau van de (toekomstige) deelnemers van het collectieve proces op gelijke hoogte te brengen en vanuit dezelfde basis de opgaven te behandelen. Waar nodig kan de Gebiedsatlas worden aangevuld met nieuwe informatie.

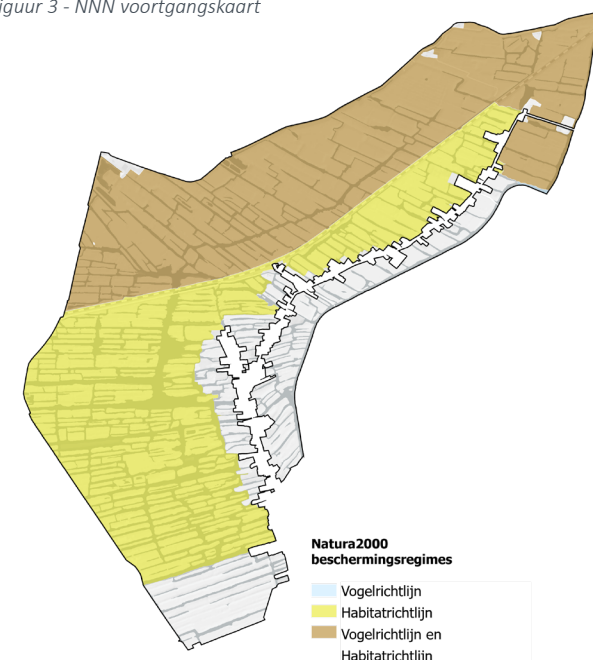
2.1 WETTELIJKE OPGAVE

Er zijn een vijftal wettelijke (nationale) opgaven die gelden voor heel Laag Holland, dus ook voor Oostzanerveld. Het betreft de volgende vijf wettelijke opgaven, welke hieronder verder worden toegelicht:

1. Realiseren Natuurnetwerk Nederland (NNN) en ecologische verbindingzones
2. Bereiken van de Natura 2000 doelen
3. Vermindering stikstof depositie
4. Daling broeikasgassen door vermindering veenoxidatie
5. Bereiken van de Kaderichtlijnwater doelen

Figuur 3 - NNN voortgangkaart

Figuur 4 - N2000 beschermingsgebieden

1. NNN – NATUURNETWERK NEDERLAND EN ECOLOGISCHE VERBINDINGSZONES

Het Natuurnetwerk Nederland is het Nederlands netwerk van bestaande en nieuw aan te leggen natuurgebieden. Het netwerk moet natuurgebieden beter verbinden met elkaar en met het omringende agrarisch gebied. Planten en dieren krijgen daarmee meer kans zich te verspreiden en voort te planten. Dit helpt om de diversiteit aan soorten in stand te houden.

NNN is een voortzetting van de Ecologische Hoofdstructuur die in 1990 op kaart werd getekend door het Rijk. Het Rijk heeft de realisatie van het NNN overgedragen aan de Provincies met als afspraak dat deze in 2027 is gerealiseerd. De Provincie Noord-Holland werkt in deelgebieden aan deze opgave. In Oostzanerveld is een totaal van ongeveer 665 ha NNN ingetekend. Daarvan is circa 75% inmiddels gerealiseerd (figuur 3). De resterende opgave NNN voor het Oostzanerveld is vastgelegd in het Programma Natuurnetwerk 2022.

2. NATURA 2000-DOELEN

Natura 2000 is een Europees netwerk van beschermde natuurgebieden. In deze Natura 2000-gebieden worden bepaalde dieren, planten en hun natuurlijke leefomgeving beschermd om de biodiversiteit (soortenrijkdom) te behouden. Dit gebeurt onder twee verschillende beschermingsregimes: de Vogelrichtlijn (VR), voor alle in

het wild levende vogels, en de Habitatrichtlijn (HR), ter bescherming van levensgemeenschappen en bijzondere soorten. De regels voor Natura 2000 zijn vastgelegd in de Wet natuurbescherming.

Het Oostzanerveld is onderdeel van het aangewezen Natura 2000-gebied “Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske” (figuur 4). De doelstellingen voor N2000 gebieden worden beschreven aan de hand van habitattypen en bepaalde soorten planten en dieren die in het gebied beschermd moeten worden. Bescherming vertaalt zich in het behouden of uitbreiden van aantallen, behouden of uitbreiden van de omvang van het leefgebied of behouden of versterken van de kwaliteit van het leefgebied. Deze exacte instandhoudingsdoelstellingen zijn opgenomen in het N2000 beheerplan.

3. VERMINDERING STIKSTOFDEPOSITIE

Stikstof (N₂) is een kleur- en reukloos gas dat overal om ons heen is. Ongeveer 78% van alle lucht bestaat uit stikstof. Stikstof is van zichzelf niet schadelijk voor mens en milieu. Maar er zijn ook verbindingen van stikstof in de lucht die wel schadelijk kunnen zijn voor mens en milieu. Dit zijn stikstofoxiden (NO_x, een verbinding van stikstof en zuurstof) en ammoniak (NH₃, een verbinding van stikstof en waterstof).

De stikstofoxiden en ammoniak in de lucht komen uiteindelijk weer op de grond terecht. Dit heet

stikstofdepositie. De depositie van stikstofoxiden en ammoniak zorgt ervoor dat de bodem rijk wordt aan voedingsstoffen. Dat is vooral in natuurgebieden een probleem. Zeldzame planten die het juist goed doen op voedselarme grond, verdwijnen daardoor. Zo verdringen de brandnetels bijvoorbeeld de orchideeën. Daardoor neemt de biodiversiteit af.

De Provincies hebben de opdracht gekregen een plan te maken voor de vermindering van de stikstofdepositie. De provincie Noord-Holland houdt voorsnog vast aan een reductie in de N2000 gebieden: 40% in 2025, 50% in 2030 en 74% in 2035. Tabel 1 geeft aan wat deze percentages betekenen voor het deelgebied IVOT, waar Oostzanerveld onderdeel van is. Daarbij is opgenomen dat alle sectoren evenredig hun stikstofuitstoot moeten verminderen.

Ontwikkelingen op landelijke schaal wat betreft evenredige verdeling van stikstofreductie over verschillende sectoren maakt het kabinet naar verwachting begin 2023 bekend.

4. DALING VAN BROEIKASGASSEN DOOR EEN VERMINDERING VAN BODEMDALING

Het dalende grondwaterpeil in Nederland veroorzaakt naast flinke verzakkingen nog een groot probleem: er komen broeikasgassen vrij. Vier procent van alle CO₂-uitstoot in Nederland komt van oxiderend veen vandaan. Er is daarom afgesproken dat de uitstoot van broeikasgassen (CO₂, lachgas en methaan) uit veengebieden in 2030 1 Mton CO₂-equivalent lager moeten zijn dan nu. Hoewel deze 1,0 Mton CO₂eq per jaar niet verder is vertaald naar het Oostzanerveld, dienen de mogelijkheden voor het verminderen en voorkomen van bodemdaling te worden meegenomen in het gebiedsproces.

Tabel 1 - Brief aan Provinciale Staten over het vaststellen van de stikstofdoelen (23 maart 2021).

Gebied	Streefwaarde te behalen depositiereductie in mol (t.o.v. AERIUS 2020)		
	2025 (40% onder KDW)	2030 (50% onder KDW)	2035 (74% onder KDW)
Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	350	350	500

5. KADERRICHTLIJN WATER (KRW)

Het doel van de KRW (Kaderrichtlijn Water) is dat uiterlijk in 2027 al het water in Europa chemisch (schoon) en ecologisch (gezond) op orde is. De KRW is Europese regelgeving die wettelijk is vastgelegd en waar HHNK verantwoordelijk voor is. De KRW zorgt onder meer voor:

- De vermindering en beperking van verontreiniging, ongeacht de bron (landbouw, industriële activiteiten, stedelijke gebieden, enzovoort).
- Actieve deelname aan waterkwaliteitsbeheer en grensoverschrijdende samenwerking tussen landen en tussen alle betrokken partijen en belanghebbenden, inclusief maatschappelijke organisaties en lokale gemeenschappen.
- Het in evenwicht houden van milieubelangen en de belangen van hen die afhankelijk zijn van het milieu.

Binnen de KRW is ervoor gekozen om de Polder Oostzaan, waarbinnen Oostzanerveld ligt, onderdeel te laten uitmaken van het KRW-waterlichaam Waterrijk Waterland+. Vanwege de te kleine omvang van de Polder Oostzaan kan dit geen eigen waterlichaam zijn. Een dergelijke polder wordt dan gekoppeld aan het waterlichaam waar het op afwatert. Omdat het gebied een hoog percentage water bevat valt het onder de categorie 'waterrijke' gebieden. En dit betekent binnen de KRW-systematiek dat al het water de status heeft van KRW-waterlichaam.

De analyse op knelpunten en kansen voor verbetering van de waterkwaliteit heeft zich gericht op het gehele waterlichaam. Mogelijk zijn er lokaal kansen voor verbetering, terwijl dit op de schaal van het totale waterlichaam niet het geval zal zijn.

Naast KRW staat het watersysteem voor andere opgaven. Denk aan klimaatadaptatie, mogelijke waterpeilaanpassingen en toekomstig beheer en onderhoud van het watersysteem.

Terreinbezoek Werkgroep

2.2 AANVULLENDE OPGAVEN UIT HET GEBIED

Duidelijk is dat het behoud van het bestaande unieke open karakter van het gebied door iedereen wordt omarmd. Men ziet ook diverse ontwikkelingen waardoor het karakter wordt aangetast en die de nodige aandacht vragen. De eerste bijeenkomst van de Werkgroep stond in het teken van een terreinbezoek (september 2022). Met de voeten in de klei - of in dit geval veen- te zien, te ervaren, en te bespreken welke problemen in de praktijk spelen. De bevindingen uit deze bijeenkomst, in combinatie met de individuele gesprekken met grondeigenaren, hebben geresulteerd in een drietal aanvullende opgaven.

Tijdens de informatieavond zijn er vragen gesteld over mogelijke andere opgaven. Gevraagd is of er een woningbouwopgave ligt op het Oostzanerveld. Dit is niet het geval, omdat het om Natura2000 gebied gaat. Het Oostzanerveld is daarnaast niet aangewezen voor zonnepanelen of windmolens vanuit de RES. De verbreding van de A7/A8 is een project van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en valt daarom buiten de scope van dit gebiedsproces.

1 - NATUURBEHEER ZOWEL FYSIEK (VAARPOLDER) ALS FINANCIËEL (VERGOEDINGSTRUCTUUR)

De natuur in Oostzanerveld is rijk aan natuurwaarden die kenmerkend zijn voor het veenweidelandschap in Laag Holland: vochtige weidevogelgraslanden, veenmosrietlanden, kruidenrijke hooilandvegetaties, rietlanden en ruigten, bruine kiekendief, meervleermuis en moerasvogels als rietzanger en snor. Om de natuurdoelstellingen te bereiken is onder andere maaibeheer nodig. Omdat het een vaarpolder is, is dit arbeidsintensief en financieel moeilijk dekkend te maken. Het is belangrijk om een beheercheck uit te voeren. Daarnaast is het lastig in te schatten of maatregelen het beoogde resultaat opleveren waarvoor ze bedoeld zijn. Uit ervaring is gebleken dat sommige maatregelen zoals afplaggen, baggeren of het isoleren van het watersysteem op de ene locatie wel succesvol zijn en op andere locaties niet.

2 - DUURZAME EN NATUURINCLUSIEVE GRONDGEBONDEN LANDBOUW

De agrarische sector is van oudsher altijd een drager geweest van de plattelandseconomie van Oostzaan. Agrarische activiteiten dienden als primaire inkomstenbron voor sommige gezinnen. Door de jaren heen is de rol van agrariërs gewijzigd: agrariërs spelen nu een cruciale rol in het natuurbeheer en voor de beleving van het landschap. Vaak combineren agrariërs deze nieuwe rol met een eigen loonwerkersbedrijf of andere betaalde baan om in hun levensbehoefte te voorzien. De vraag is of het mogelijk is om voor enkele van hen een duurzame ecologische en economische toekomst te creëren.

3 - BALANS TUSSEN LANDSCHAP, CULTUURHISTORIE, NATUUR EN RECREATIEVE DRUK

Oostzanerveld zit ingeklemd tussen Amsterdam Noord (A10), de A7 en het lint van Oostzaan. Vanwege de groeiende metropoolregio neemt de druk op infrastructuur en recreatieve voorzieningen toe. Het bewaken van de balans tussen natuur, landschappelijke beleving en de toenemende behoeften uit de omgeving is nadrukkelijk van belang.

2.3 BELEIDSKADER

Bij het uitwerken van de bovengenoemde opgaven houden we rekening met de kaders vanuit de ruimtelijke ordening en andere beleidsvelden. Relevant daarin zijn de provinciale Omgevingsverordening NH2020 en Omgevingsvisie NH2050 (2018), de gemeentelijke Omgevingsvisie Oostzaan (2022), het vigerende bestemmingsplan Buitengebied Oostzaan (2013) en het Masterplan Oostzanerveld (2020). Voor meer informatie zie de Gebiedsatlas.

Op dit moment wordt het Nationaal Programma Landelijk Gebied en Provinciaal Programma Laag Holland ontwikkeld. Tijdens het gebiedsproces zullen we hier rekening mee houden.

1. Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG)

In kader van Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) worden doelstellingen op het gebied van stikstof, water en klimaat de komende tijd verder uitgewerkt.

2. Provinciaal Programma Laag Holland (PPLG)

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland hebben op 19-11-2019 besloten een integraal gebiedsprogramma voor Laag Holland te ontwikkelen. Hierin wordt onder provinciale regie en in samenwerking met alle belanghebbenden gewerkt aan de opgaven voor natuur, landbouw, water, bodemdaling, klimaat, recreatie en landschap.

Voor Laag Holland zijn 18 provinciale doelstellingen en ambities geïdentificeerd. Een deel hiervan komt overeen met de 5 wettelijke (inter)nationale opgaven en worden automatische meegenomen in dit gebiedsproces. De verwachting is dat zowel vanuit het NPLG als het PPLG de bestaande opgaven verder worden geconcretiseerd en/of andere opgaven volgen. Omdat de 18 opgaven en ambities naar verwachting zullen worden verwerkt in het PPLG, zijn ze hier opgesomd.

18 Doelstellingen en ambities

1. *N2000 is volledig gerealiseerd in kwaliteit en kwantiteit (N2000 beheerplannen).*
2. *Het NNN is volledig gerealiseerd in kwaliteit en kwantiteit (Realisatiestrategie NNN).*
3. *Alle gebieden buiten N2000- en NNN en versteende oppervlakte zijn natuurinclusief en klimaat adaptief ingericht (Omgevingsvisie Noord-Holland).*
4. *27% van de energie in primair verbruik wordt duurzaam opgewekt (Integrale Nationale Energie- en Klimaatplan).*
5. *Ontwikkelingen dragen bij aan het zichtbaar en herkenbaar houden van de landschappelijke karakteristiek (Leidraad landschap en cultuurhistorie).*
6. *Ontwikkelingen dragen bij aan het versterken van (de beleving van) openheid (Leidraad landschap en cultuurhistorie).*
7. *Ontwikkelingen worden helder gepositioneerd ten opzichte van ruimtelijke dragers (Leidraad landschap en cultuurhistorie).*
8. *Er is voldoende ruimte geboden aan de toenemende en veranderende vraag van recreanten en toeristen (Visie Recreatie en Toerisme).*
9. *Het toeristisch-recreatief aanbod is versterkt (Visie Recreatie en Toerisme).*
10. *Het toeristisch-recreatief aanbod wordt optimaal benut, door middel van een goed verbonden en bereikbaar netwerk (Visie Recreatie en Toerisme).*
11. *Er is een juiste balans tussen de toenemende recreatieve druk op natuur, landschap en omgeving en de draagkracht van deze gebieden (Visie Recreatie en Toerisme).*
12. *De CO2 uitstoot wordt met 49% gereduceerd in 2030 ten opzichte van 1990 (Klimaatwet).*
13. *De uitstoot van klimaatgassen in veengebieden door bodemdaling is in Nederland gereduceerd met 1 Mton CO2-eq./jaar in 2030 t.o.v. de referentieperiode 1990, door een vermindering van de bodemdaling.*
14. *De kwaliteit van onze leefomgeving voldoet aan de wettelijke normen, en er wordt ruimte gezocht voor verbetering (Omgevingsvisie NH).*
15. *Het landelijk gebied is beschermd tegen de gevolgen van klimaatverandering (Omgevingsvisie NH).*
16. *De grondgebonden landbouw is natuur inclusief op niveau 2 (Voedselvisie).*
17. *De kringlopen zijn op een zo laag mogelijk niveau gesloten (Voedselvisie).*
18. *25% van wat geconsumeerd wordt komt uit de regio (Voedselvisie)*

3 WIE DOEN ER MEE AAN HET INTEGRALE GEBIEDSPROCES?

De Werkgroep gebiedsproces Oostzanerveld heeft op initiatief van de provincie Noord-Holland de handschoen opgepakt om het toekomstperspectief op te zetten. Maar dit kan de Werkgroep natuurlijk niet alleen, daar heeft het naast overheden ook de agrariërs, de particuliere grondeigenaren, en de bewoners in het gebied voor nodig.

Om een gedragen Toekomstperspectief te krijgen, is het belangrijk om zoveel mogelijk gebiedspartijen er bij te betrekken. Er is een brede groep van belanghebbenden. Deze groep bestaat onder meer uit grondeigenaren, pachters van gronden binnen het gebied, agrariërs, omwonenden en recreatieve gebruikers van het water.

3.1 WERKGROEP

De Werkgroep die verantwoordelijk is voor het opstellen van het toekomstperspectief is samengesteld uit belanghebbenden die zoveel mogelijk het gebied en de opgaven vertegenwoordigen.

In overleg met individuele agrariërs is besloten om hen niet onderdeel van de Werkgroep te laten zijn. Zij hebben aangegeven dat één of enkele agrariërs hen niet kunnen vertegenwoordigen omdat de agrarische bedrijven onderling veel verschillen en agrariërs ook elk een persoonlijke belang hebben. Belangenorganisaties zoals Land- en Tuinbouworganisatie, Vereniging Behoud Boeren Waterland en Vereniging Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer Water, Land & Dijken brengen de algemene agrarische invalshoek in de werkgroep. De individuele agrariërs kunnen meedoen aan het gebiedsproces middels de werkstromen (zie paragraaf 3.2)

De Werkgroep vervult een coördinerende en sturende rol in het verbinden van belanghebbenden en het leveren van kennis voor het opstellen van het toekomstperspectief Oostzanerveld. De volgende belanghebbenden zitten in de Werkgroep:

- Provincie Noord-Holland (Jenneke Bijl-Segers en Lindske van Hulst)
- Gemeente Oostzaan (Mark Bloemberg)
- Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (Wicher Groen)
- Land- en Tuinbouworganisatie Noord (Johan Oskam)
- Vereniging Behoud Boeren Waterland (Wilco Bark)
- Vereniging agrarische natuur- en landschapsbeheer Water, Land & Dijken (Martine Bijman)
- Staatsbosbeheer (Bastiaan Beentjes en Bert-Jan van Staaveren)
- Vogelbeschermingswacht Zaanstreek (Bernard Ebbelaar)
- Stichting Vrienden van Oostzanerveld (Gert Dral)

De Werkgroep heeft gezamenlijk de volgende uitgangspunten voor het gebiedsproces onderkend:

- De wettelijke opgaven en beleidsdoelen zijn leidend
- We kiezen voor een integrale benadering
- We geven het proces samen vorm met de belanghebbenden, waarbij collectief belang voorop staat
- We kijken een planperiode van 20 jaar, oftewel één generatie, vooruit
- Het toekomstperspectief is toekomstbestendig

- We bouwen voort op bestaande initiatieven
- We voeren het toekomstperspectief ook samen uit
- Er vindt kennisuitwisseling en afstemming plaats met de andere gebiedsprocessen in Laag Holland.
- Naast het collectief proces, loopt een individueel proces met grondeigenaren en pachters met betrekking tot afspraken over het omzetten van gronden naar de functie natuur.
- We onderkennen dat beleidsdoelen en wettelijke opgaven kunnen wijzigen door NPLG/PPLG en daarmee proces beïnvloeden

De Werkgroep wordt ondersteund door bureau WING voor de procesbegeleiding (Eric Spies, Céline Hoon) en Sweco voor het opstellen van Startdocument, de Gebiedsatlas, het Toekomstperspectief en het Plan van Aanpak (Bavius de Vries, Eveline Stroink) en specialistische kennis, zoals natuur, water en stikstof.

3.2 BELANGHEBBENDEN BETREKKEN BIJ DE VRAAGSTUKKEN

Het grote publiek wordt geïnformeerd middels publicaties in de pers en op de websites van gemeente en provincie. Als onderdeel van het gebiedsproces vindt een collectief en een individueel proces plaats. Voor het collectieve proces spelen de inloopavonden en werkstromen een belangrijke rol.

INFORMATIEAVONDEN

Er is gedurende het proces sterke aandacht voor de participatie van mensen in het gebied. Een vast element in het proces zijn de inloopavonden. Inloopavonden worden georganiseerd door de Werkgroep om de voortgang van het gebiedsproces met een breed publiek te delen. Tijdens deze momenten wordt input opgehaald en is reactie op de behaalde resultaten mogelijk.

WERKSTROMEN

Werkstromen zijn werkbijeenkomsten waarin een of meerdere opgaven voor het gebied uitgewerkt worden. Vanaf het uitdiepen van het probleem, het identificeren van knelpunten, tot aan het maken van realistische oplossingen. Werkstromen zullen bestaan uit leden van de Werkgroep, experts én individuele belangstellenden die bereid zijn onderdeel uit te maken van het hele proces dat de werkstroom doorloopt. Binnen iedere werkstroom worden meerdere vraagstukken opgepakt omdat verschillende vraagstukken elkaar beïnvloeden.

Als resultaat levert elke werkstroom op:

- De mogelijke oplossingsrichtingen voor het vraagstuk
- Hoe dragen deze oplossingsrichtingen bij aan de gezamenlijk ambitie
- Kansen en knelpunten bij deze oplossingsrichtingen

- Nog te maken keuzes
- Een overzicht van eventuele openstaande (kennis) vragen

Hoe de inloopavonden en werkstromen vorm krijgen wordt toegelicht in hoofdstuk 5.

3.3 INDIVIDUELE DIALOOG

Specifieke aandacht is nodig voor de grondeigenaren en pachters. De grondeigenaren en pachters zijn erg belangrijk voor de realisatie van NNN en het beheer van het Oostzanerveld. Daarom is de provincie eind 2021 reeds gestart met het leggen van contacten met agrariërs en andere eigenaren. Alle grondeigenaren en pachters van Staatsbosbeheer zijn uitgenodigd voor een kennismakingsgesprek. Veel mensen hebben van deze uitnodiging gebruikt gemaakt. Daarin zijn zij op de hoogte gesteld van het gebiedsproces en is geluisterd naar de specifieke zorgen en wensen per grondeigenaar voor hun eigen toekomst en die van het Oostzanerveld. Vier vragen werden tijdens elk dialoog gevraagd:

- Wie u bent en wat u doet?
- Hoe u de toekomst van het Oostzanerveld ziet en hoe u uw eigen toekomst in het gebied ziet;
- Of u bij het gebiedsprogramma betrokken wilt zijn;
- Welke onafhankelijke ondersteuning de provincie u kan bieden.

De mogelijkheid om in gesprek te gaan wordt parallel aan het collectief gebiedsproces nog steeds geboden. Voor het aanvragen van een individueel (vervolg)gesprek of andere zaken kunt u contact opnemen met de provinciale procesmanager Jenneke Bijl-Segers (oostzanerveld@noord-holland.nl)

4 HOE WORDT HET GEBIEDSPROCES INGERICHT?

In september 2022 is het collectieve gebiedsproces gestart om te komen tot een gedragen Toekomstperspectief Oostzanerveld. De Werkgroep speelt hierin een centrale rol.

De Werkgroep heeft afgelopen maanden in een drietal bijeenkomsten veel werk verzet. De resultaten hiervan zijn samengevat in het voorliggende concept Startdocument en de Gebiedsatlas.

Samen met de mensen uit het gebied wil de Werkgroep de komende maanden de opgaven verder uitwerken; oplossingsrichtingen benoemen en dit integreren tot een gedragen Toekomstperspectief.

Hoe we het collectieve proces willen doen staat hieronder toegelicht (figuur 5). Hierin spelen de informatieavonden en de werkstromen een belangrijke rol.

EERSTE INFORMATIEAVOND

In januari en februari heeft de Werkgroep twee identieke informatieavonden georganiseerd voor alle belangstellenden. Deze informatieavonden hadden meerdere doelen. Ten eerste is het gebiedsproces toegelicht. Ten tweede is geluisterd naar geïnteresseerden; welke ambities en zorgen zijn er voor het Oostzanerveld en welke kennis & ervaringen, knelpunten en oplossingsinrichtingen zijn er bij bepaalde onderwerpen? Ten derde konden belangstellenden zich opgeven om deel uit te maken van een werkstroom. Tijdens de inloopavond was ook de Werkgroep aanwezig.

Op basis van de reacties van de informatieavond heeft de Werkgroep het gebiedsproces verder aangescherpt en daarmee ook het Startdocument zelf. Dit is de start voor de Werkstromen.

DRIE VERSCHILLENDE WERKSTROMEN

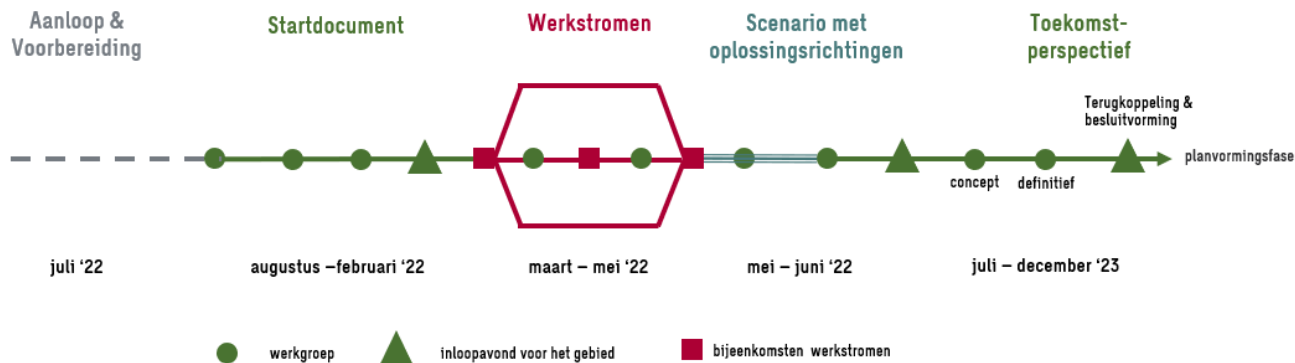
De Werkgroep heeft een drietal werkstromen gedefinieerd. Deze sluiten aan bij de inhoudelijke opgaven en mogelijke oplossingsrichtingen voor het Oostzanerveld. De rode lijn van de drie werkstromen is als volgt:

- 1. Natuurbeheer Oostzanerveld en mogelijkheden voor stikstofreductie:** Hoe zorgen we voor een duurzaam beheer in het Oostzanerveld?
- 2. Ecologisch en economisch duurzaam boeren:** Hoe kunnen de agrarische bedrijven in dit veenweide gebied zich ecologisch en economisch duurzaam ontwikkelen?
- 3. Klimaatbestendig water- en bodemsysteem:** Hoe zorgen we voor een robuust systeem die klimaateffecten, CO2 uitstoot en bodemdaling verzacht en aanpast?

De vraagstukken worden elk opgepakt door een aparte werkstroom. Verdiepende vragen voor elke werkstroom zijn hieronder opgenomen.

Per werkstroom gaat het naar verwachting om 3 bijeenkomsten van ongeveer 3 uur. De werkstromen bestaan uit verschillende soorten deelnemers:

- Een vertegenwoordiger van de Werkgroep (borgt kennisdeling binnen de Werkgroep).
- Thema-experts van Sweco en waar nodig van de Werkgroep organisaties.
- Belanghebbenden uit het gebied.

Figuur 5 - Schematische weergave van het collectieve proces.

De eerste twee deelnemersgroepen zijn goed op de hoogte van de vraagstukken en het gebiedsproces, de belanghebbenden wellicht wat minder. Voorafgaand aan de eerste werkstroomsessie zorgen we daarom dat alle deelnemers goed geïnformeerd worden. Dat begint al tijdens de informatieavond, waar zij een toelichting op het proces krijgen.

Tussen de werkstroomsessies door komt de Werkgroep bijeen om kennis te delen, bevindingen af te stemmen en daar waar nodig (her)nieuwe richting te bepalen.

Voorstel eerste sessie

Deze bijeenkomst starten we plenair. Daarna gaan we uit elkaar in de drie werkstromen. Doelen van de eerste sessie van de werkstroom zijn:

- Kennismaking.
- Aanscherpen van de vragen voor de werkstromen.
- Eerste inhoudelijke inzichten en uitzoekvragen formuleren.

De leden van de werkstromen kunnen besluiten om tussen de werkstroomsessies door bijeen te komen of om in de tussentijd zaken uit te zoeken.

Voorstel tweede sessie

Na de gezamenlijke aftrap plannen de werkstromen zelf een tweede bijeenkomst in. Doelen van deze bijeenkomst is:

- Doorgronden en nader uitwerken (kwalitatief en kwantitatief concreter maken) van de opgaven en deze vertalen naar de opgaven voor het Oostzanerveld.
- Antwoorden formuleren op de vragen de werkstroom heeft geformuleerd.
- Bepalen wat we nog niet weten (verschil tussen 'need to know' en 'nice to know'? En hoe komen we dit te weten?).
- Ophalen van mogelijke oplossingsrichtingen en benoemen welke zorgen en knelpunten we zien.

Voorstel derde sessie

De derde werkstroomsessie starten we met de drie afzonderlijke werkstromen. Daarna komen we bij elkaar in een gezamenlijke bijeenkomst waarin we de resultaten van de werkstromen bij elkaar brengen. De doelen van deze sessie zijn:

- Delen van de opgehaald kennis.
- Aanscherping van de opgaven voor het Oostzanerveld.
- Oplossingsrichtingen worden aangescherpt en hoe deze bijdragen aan de doelen.
- Kansen en knelpunten worden benoemd in combinatie met te maken keuzes. Hierbij worden overwegingen aangegeven.

Ter inspiratie heeft de Werkgroep al een aantal vragen per werkstroom geformuleerd, zie de blauwe blokken op de volgende pagina.

Werkstroom 1 - Natuur beheer van het Oostzanerveld en mogelijkheden voor stikstofreductie

BEHEER & BEHEERSVERGOEDINGEN

- Wat verstaan we onder 'goed' natuurbeheer? En wat zijn de huidige beheerdoelen?
- Wat zijn de huidige beheervergoedingen? En wat is de onderlinge relatie in de praktijk?
- Welke knelpunten levert beheer momenteel op t.a.v. het bereiken van de natuurdoelen?
- Welke knelpunten levert beheer op ten aanzien van vergoedingen? Wat leren we uit de beheercheck?
- Wat zijn oplossingsrichtingen om een volhoudbaar beheer te krijgen?
- Wat zijn de NNN opgaven voor het gebied (ha en natuurverbindingen), hoe kunnen we natuurverbindingen creëren en verbeteren,
- Hoe staat het met de N2000-instandhoudingsdoelstellingen in het gebied?

NATUUR & STIKSTOF

- Wat is de stikstofopgave en wat zijn de externe en interne emissiebronnen van het gebied? In hoeverre en waar wordt de KDW overschreden?
- Welke fysieke natuurmaatregelen zouden genomen kunnen worden in het gebied?
- Wat zijn mogelijkheden in het gebied om de emissie (en daarmee de depositie) te verminderen?

Werkstroom 2 - Toekomstvisie grondgebonden landbouw (natuurinclusief)

- Wat kenmerkt de huidige vorm van landbouw in het gebied?
- Wat wordt verstaan onder natuurinclusieve landbouw en/of kringlooplandbouw?
- Welke vorm(en) van landbouw inclusief een goed verdienmodel voor de boer zijn denkbaar in het Oostzanerveld? Wat leren we uit de beheercheck?
- Wat zijn de harde (en minder harde) voorwaarden voor een volhoudbaar toekomstperspectief van de grondgebonden landbouw in het Oostzanerveld?
- Hoe verhoudt de grondgebonden landbouw zich tot de natuur- en waterdoelstellingen?

Werkstroom 3 - Klimaatbestendig water- en bodemsysteem

- Op welke wijze kan het watersysteem robuuster worden? Zowel waterkwaliteit als waterkwantiteit?
- Op welke wijze zouden de KRW doelstellingen (grotendeels) behaald kunnen worden?
- In hoeverre speelt bodemdaling een rol in de nabije en verre toekomst?
- Hoe kan de CO₂-uitstoot door de oxidatie van het veen worden verminderd?
- Wat is de spanning tussen oplossingen in het watersysteem en het behoud van cultuurhistorisch landschap?
- Wat is relatie tussen waterrecreatie met het watersysteem / kaderrichtlijn water?
- Wat is de relatie van het klimaatbestendig water- en bodemsysteem met natuurdoelstellingen en grondgebonden landbouw?

SCENARIO'S MET OPLOSSINGSRICHTINGEN

De uitkomsten van de werkstromen worden door de Werkgroep uitgewerkt in een toekomstscenario met oplossingsrichtingen voor het gebied. De Werkgroep, die in het collectieve belang handelt, kiest richting. Welke mogelijkheden zijn er om de stip op de horizon voor 2040 te realiseren? Welke keuzes moeten we daarvoor maken? Dit met inachtneming van diverse (wettelijke) mandaten van de betrokken organisaties.

TWEDE INFORMATIEAVOND

In de tweede inloopavond wordt met alle betrokkenen en geïnteresseerden het resultaat gedeeld en worden er reacties opgehaald. Het resultaat van deze bijeenkomst wordt gebruikt om het scenario verder aan te scherpen.

TOEKOMSTPERSPECTIEF

Op basis van de gekozen richting wordt door Sweco in nauwe samenwerking met de Werkgroep het concept toekomstperspectief opgesteld. Dit wordt in de Werkgroep besproken en met de feedback wordt een definitief concept opgesteld. Deze wordt nog een keer met de Werkgroep besproken voordat deze ter vaststelling wordt voorgelegd aan Werkgroep organisaties en de gedeputeerde staten.

DERDE INFORMATIEAVOND

Aan het einde van het proces organiseren we terugkoppeling van het eindresultaat. We lichten het toekomstperspectief toe en gaan in op het verdere proces. De planning voor de derde inloopavond is het 3e kwartaal van 2023.

TOEKOMSTPERSPECTIEF IS GEREED EN DAN?

De bedoeling is dat Toekomstperspectief gereed is in het derde kwartaal van 2023. Het document Toekomstperspectief bevat een uitwerking van de opgaven en de visie voor Oostzanerveld. Separaat aan het Toekomstperspectief stelt de Werkgroep een Plan van aanpak op voor de volgende fase (Planvormingsfase).

Het Plan van aanpak komt bij voorkeur tot stand met andere betrokkenen, die een rol (willen) spelen in het realiseren van het Toekomstperspectief. Met oplevering van het toekomstperspectief en het Plan van aanpak is de verkenningsfase afgerond en kan de planvormingsfase beginnen.

In de planvormingsfase wordt het toekomstperspectief verder uitgewerkt in onder andere een inrichtingsplan en beheerplan. Daarna start de realisatiefase, waar maatregelen worden uitgevoerd.

Maar gebeurt er dan niets komend jaar? Gelukkig niet. Als we gedurende het proces met de Werkgroep of belanghebbenden maatregelen identificeren die we eerder kunnen uitvoeren (bijvoorbeeld natuurbeheer- en natuurherstelmaatregelen), dan doen we dat.

